

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

Факультет фізичного виховання і спорту

Кафедра теорії і методики фізичного виховання
Кафедра педагогіки та професійної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор з науково-
педагогічної роботи

_____доц. Гусєв С.О.
« _____ » _____ 2020 року

ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО ЕКЗАМЕНУ:
МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ПЕДАГОГІКА

атестації здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)
факультету фізичного виховання і спорту

Вінниця – 2020 рік

Програма комплексного екзамену: методика фізичного виховання, педагогіка атестації здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра галузі знань 01 Освіта /Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)

Розробники:

Асаулюк І.О., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання

Дмитренко С.М., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання

Каплінський В.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та професійної освіти

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри теорії і методики фізичного виховання (Протокол від 19 лютого 2020 р. № 13)

Завідувач кафедри _____ доц. Дмитренко С.М.

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри педагогіки та професійної освіти (Протокол від 01 березня 2020 р. №20)

Завідувач кафедри _____ проф. Акімова О.В.

Програма розглянута і схвалена на засіданні навчально-методичної комісії факультету фізичного виховання і спорту (Протокол від _____ №____)

Голова _____ доц. Асаулюк І.О.

« _____ » _____ 2020 р.

В С Т У П

Програма комплексного екзамену: методика фізичного виховання, педагогіка укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки збобувачів ступеня вищої освіти бакалавра галузі знань 01 Освіта /Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура).

До змісту програми включено матеріал навчальних дисциплін: методика фізичного виховання, організація і методика оздоровчої фізичної культури, педагогіка, історія педагогіки, методика виховної роботи.

1. Мета та завдання комплексного екзамену: методика фізичного виховання, педагогіка.

1.1. Мета - навчити студентів на основі отриманих знань використовувати педагогічні технології у вирішенні професійних завдань вчителя фізичної культури.

1.2. Завдання комплексного екзамену:

- забезпечити широку теоретичну і практичну підготовку студентів до майбутньої професійної діяльності;
- сприяти вихованню у студентів педагогічного мислення і формуванню системи спеціальних знань і умінь, що дозволить майбутньому спеціалісту використовувати фізичне виховання для оздоровлення людей різного віку, узагальнювати досвід передової педагогічної практики, самостійно розробляти нові педагогічні технології.
- сформувати у майбутнього вчителя фізичної культури чіткі уявлення про мету і завдання фізичного виховання людей різного віку, виховувати почуття професійного обов'язку і розуміння соціальної значимості майбутньої роботи;
- ознайомити з передовим досвідом роботи з фізичного виховання.
- основні поняття й категорії педагогіки;
- базові концепції виховання;
- сучасні теорії розвитку особистості;
- психологічні механізми та закономірності розвитку особистості;
- принципи навчання і виховання;
- структурні елементи педагогічної технології: цілі, методи, засоби, форми, зміст навчання та виховання;
- критерії оцінювання ефективності навчально-виховного процесу;
- методи педагогічної діагностики;
- історичні типи виховання, виховні системи, освітні інститути, системи навчання, інноваційні освітні системи;
- історичний розвиток української національної системи освіти;
- історичний розвиток поглядів на мету й суть виховання, принципи виховання, дидактичні теорії й концепції;
- індивідуально-психологічні особливості учнів і шляхи їх урахування в навчально-виховній діяльності;
- вікові особливості учнів і способи їх урахування;
- критерії вихованості особистості та учнівського колективу;

- рівні вихованості особистості та учнівського колективу;
- етапи виховного процесу;
- методи виховної роботи з особистістю та учнівським колективом;
- основні напрями діяльності класного керівника;
- функціональні обов'язки класного керівника;
- форми організації різних напрямів діяльності школярів;
- закономірності міжособистісних стосунків і спілкування в учнівському колективі;
- прийоми виховання;
- типи конфліктів у навчально-виховному процесі;
- особливості виникнення конфліктів у спілкуванні з учнями різного віку;
- способи попередження та розв'язання конфліктів у навчально-виховному процесі;
- типи важковиховуваних учнів;
- причини виникнення важковиховуваності;
- прийоми корекції особистості та поведінки важковиховуваних дітей;
- види планів, їх структура та вимоги до їх складання;
- стилі сімейного виховання;
- умови успішного сімейного виховання;
- типові помилки в сімейному вихованні;
- форми роботи класного керівника з батьками;
- завдання й структура дитячих та юнацьких організацій в Україні.

1.3. Компетентності

1.3.1. Загальні компетентності:

1. Здатність навчатися протягом усього життя в контексті неперервної фахової підготовки і соціального життя, вдосконалювати й розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень з високим рівнем самостійності.
2. Здатність освоювати та вдосконалювати рухові уміння і навички з різних видів рухової активності та підтримувати загальний рівень фізичної активності і здоров'я.
3. Здатність володіти основами знань аналізу будови, нормального та індивідуального розвитку людського організму та його рухових функцій.
4. Здатність відповідати за результати фахової діяльності, планувати та здійснювати професійний розвиток.
5. Здатність провадити практичну діяльність відповідно до потреб здоров'я та культурних цінностей населення України, навчати здоровому способу життя.
6. Здатність до навчальної та виховної діяльності.
7. Здатність до розуміння сучасних тенденцій в освітньому процесі в загальноосвітніх закладах.

8. Здатність до використання інноваційних педагогічних технологій у навчанні та вихованні школярів.
9. Здатність до організації самоосвіти та самовиховання учнівської молоді.
10. Здатність до використання виховного потенціалу освітнього середовища загальноосвітнього закладу.

1.3.2. Фахові компетентності:

1. Здатність формувати в учнів предметні компетентності з фізичного виховання, медико-біологічних та психологічних основ і технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей, санітарно-гігієнічних основ діяльності у сфері фізичної культури.
2. Здатність до аналізу, систематизації та оцінки педагогічного досвіду, здатність до розробки методики та технологій для розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей на основі розуміння і застосування положень фізіології, морфології, біохімії, біохімічних основ фізичного виховання, біомеханіки.
3. Здатність оволодівати базовими і новими видами фізкультурної діяльності.
4. Здатність вести документацію, що забезпечує процес навчання з фізичної культури в середніх загальноосвітніх навчальних закладах.
5. Здатність застосовувати методи навчання, виховання і педагогічного дослідження.
6. Здатність діагностувати рівень розвитку, індивідуально-психологічні особливості та взаєностосунки учнів у класі.
7. Здатність оцінювати фізичні здібності і функціональний стан учнів, адекватно обирати засоби і методики рухової діяльності для корекції стану учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей.
8. Здатність конструювати цілі, зміст, методи, засоби й форми навчально-виховного процесу.
9. Здатність аналізувати та оцінювати процес і результати навчально-виховної взаємодії.
10. Здатність використовувати методики вивчення вихованості учня та учнівського колективу.

1.4. Програмні результати навчання:

1. Здатність і вміння використовувати отримані поглиблені знання, та сформовані загальнокультурні і професійні компетентності .
2. Розробляти стратегії, тактики і техніки взаємодії з людьми, організації спільної діяльності для досягнення суспільно значимих цілей.
3. Уміти вирішувати та прогнозувати результати складних спеціалізованих задач та практичних проблем у сфері фізичної культури, що пов'язані із застосуванням відповідних підходів, теорій, методів та технологій.

4. Уміти інтерпретувати і використовувати дані, отримані в результаті досліджень.
5. Використовувати методики вивчення особистості учня та учнівського колективу;
6. Застосовувати теоретичні знання з педагогіки при розв'язанні педагогічних ситуацій та виконанні практичних завдань;
7. Враховувати в освітньому процесі рівень розвитку, індивідуально-психологічні та вікові особливості учнів;
8. Відбирати і застосовувати оптимальні методи навчання і виховання;
9. Встановлювати педагогічно доцільні взаєностосунки з учнями;
10. Здійснювати корекцію поведінки та особистості важковиховуваних учнів.

2. Програма навчальних дисциплін, які виносяться на комплексний екзамен: методика фізичного виховання, педагогіка.

2.1. Програма навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання». На комплексний екзамен: методика фізичного виховання, педагогіка виносяться розділи навчальної програми з методики фізичного виховання.

Розділ 5. Фізичне виховання школярів.

Тема 8. Завдання фізичного виховання школярів. Форми організації занять.

Фізична культура — вирішальна умова фізичного і морального здоров'я дітей. Соціально-педагогічне значення цілеспрямованості і задач фізичного виховання в шкільному віці. Стан фізичної культури і проблеми програмно-нормативної основи фізичного виховання в сучасній школі. Реалізація традицій української народної культури в формуванні здорового способу життя школярів. Утвердження ідеалів і цінностей олімпізму, скаутського руху в фізичному вихованні учнів загальноосвітньої школи. Проблема матеріальної бази фізичної культури в сучасній школі. Зростання вимог до особистостей і професійної підготовленості вчителя.

Періодизація шкільного віку: значення обліку вікових періодів для підвищення ефективності фізичного виховання; сучасна періодизація шкільного віку.

Завдання: конкретизація оздоровчих і освітніх задач фізичного виховання й особливості їхньої реалізації в молодшому, середньому і старшому шкільному віці; сприяння моральному, розумовому, трудовому і естетичному вихованню в процесі фізичного виховання.

Індивідуалізація та спортизація фізичного виховання школярів.

Значення різноманіття форм організації занять.

Форми організації фізичного виховання в школі: уроки з предмету «фізична культура», форми активного відпочинку в режимі шкільного дня, позакласні форми роботи.

Форми організації фізичного виховання в позашкільних установах: дитячо-юнацьких спортивних школах, спортивні секції Палаців, Будинків дітей та юнацтва і ДФТ, трудові, туристські, спортивні і військово-спортивні та оздоровчі табори, дитячі сектори парків культури і відпочинку, спортивні секції при домоуправліннях.

Форми фізичного виховання в сім'ї: заходи в режимі дня, самостійні заняття фізичними вправами, ігри, прогулянки, змагання сімей у дні відпочинку.

Тема 9. Шкільні програми з фізичного виховання.

Програма з фізичної культури як документ, що відображає завдання і зміст фізичного виховання школярів.

Характеристики діючих програм: спрямованість програм загальноосвітньої школи, зв'язок програм з Державними тестами оцінки рівня фізичної підготовленості населення України.

Структура програми, її обґрунтування.

Зміст розділів програми для початкових, середніх і старших класів. Відображення в змісті спрямованості на підготовку молоді до трудової й оборонної діяльності. Реалізація змісту програми відповідно до національних і клімато-географічних особливостей регіонів України.

Тема 10. Урок фізичної культури в школі.

Урок як основна форма організації занять: ознаки; поняття про зміст уроку (склад фізичних вправ, зміст діяльності вчителя й учнів, реакція учнів); поняття про структуру уроку (сутність структури, трьохчастний розподіл уроку); класифікація уроків за: спрямованістю фізичного виховання, предметному змісту, перевазі однієї зі сторін фізичного виховання, завданням, що переважно вирішуються на уроці; вимоги до методики проведення уроку. Місце уроку фізичної культури серед інших форм фізичного виховання. Характерні риси уроку як основної форми занять.

Загальні вимоги до уроку (виховний вплив, система уроків, організація самостійної навчальної діяльності учнів, боротьба з шаблоном оптимальна рухова діяльність, система контролю, умови проведення уроку).

Зміст уроку (фізичні вправи, гігієнічні навички, діяльність учнів, діяльність вчителя, результат уроку).

Побудова уроку (визначення його частин і задач, підбір фізичних вправ, визначення взаємодії вчителя і учнів).

Визначення задач уроку: освітніх, оздоровчих, виховних. Характеристика освітніх задач уроку, їх постановка та формулювання. Планування освітніх задач в одному або серії уроків.

Характеристика оздоровчих задач уроку, їх постановка та формулювання. Планування оздоровчих задач в одному або серії уроків.

Характеристика виховних задач уроку, їх постановка та формулювання. Планування виховних задач в одному або серії уроків. Виховне значення змісту традиційних форм організації уроку. Роль особистого прикладу вчителя.

Донесення задач уроку до свідомості учнів.

Методичні прийоми управління і підтримання їх робочого настрою. Організація навчальної діяльності учнів на уроці.

Фронтальний метод, прийоми його застосування (одночасний, поточний, поперемінний, індивідуальний).

Груповий метод, прийоми його застосування (одночасний, почерговий, поперемінний, індивідуальний). Метод організації індивідуальної роботи, прийоми його застосування (одночасний за завданням вчителя, одночасний за вибором учня, індивідуально за завданням вчителя).

Метод колового тренування, прийоми його застосування (варіювання інтенсивності виконання окремих вправ і тривалості відпочинку між станціями, зміни умов виконання вправ і тривалості відпочинку між станціями, зміни умов виконання, чергування направленості вправ і інші).

Підготовка вчителя до уроку: суть етапу попередньої підготовки; основні види робіт та їх суть при безпосередній підготовці до уроку (конкретизація задач, уточнення засобів, організаційно-методичне забезпечення, рухова підготовка, теоретична і мовна підготовка, матеріальне забезпечення, зовнішній вигляд і психологічний стан вчителя).

Проведення уроку. Підготовча частина уроку: її задачі, мотивація занять, організація уваги і емоційно-психологічного стану учнів; типові засоби і методи проведення підготовчої частини; розміщення та прийоми управління учнями.

Основна частина уроку: задачі, обстановка для розвитку творчості учнів; рівень навантаження; освітня спрямованість; виховання фізичних якостей; визначення готовності учнів до засвоєння нового матеріалу; емоційний стан учнів; розстановка і прибирання приладів; проведення уроків в природних умовах; спостереження вчителя за діяльністю учнів і їх оцінка.

Заключна частина уроку: задачі, відновлення організму учнів, саморегуляція, підведення підсумків уроків, єдність частин уроку.

Сюжетні уроки: їх значення та особливості організації. Досвід вчителів-новаторів.

Дозування навантаження на уроках: роль навантаження в досягненні кінцевого результату: об'єм та інтенсивність, зовнішній і внутрішній прояви навантаження; величини навантаження і втома, її ознаки, прийоми регулювання навантаження і його тенденція; щільність уроку, педагогічне) оправдані і недоцільні дії на уроці, хронометрування уроку і його пульсометрія.

Оцінка діяльності учнів на уроках: її форми, критерії; вимоги до учнів; головний принцип оцінювання, врахування індивідуальних особливостей учнів при їх оцінюванні; оцінка якостей, техніки, знань, екзамени і заліки з фізичної культури; причини неуспішності учнів та помилки, що допускають вчителі при оцінюванні.

Навчання учнів самостійно займатись фізичними вправами; виховання інтересу до занять; озброєння школярів знаннями і формування на їх основі переконань; формування умінь і навичок самостійних занять.

Різновиди шкільних уроків: класифікація уроків за характером змісту (предметні, комплексні), класифікація залежно від вирішуваних задач (навчальні, тренувальні, контрольні, змішані).

Активізація діяльності школярів і шляхи її здійснення; сутність проблемного і диференційованого навчання (типіві способи диференційованого навчання).

Тема 11. Планування навчальної роботи.

Сутність і значення планування. Форми планування: тематичне і поурочне. Вимоги до формулювання навчальних задач: наявність цільової настанови, відображення кінцевого результату навчальної діяльності. Етапи планування.

Методика розробки задач на навчальний рік, чверть, урок. Вимоги до складання планів: реальність, конкретність, варіативність, наступність і перспективність, простота і наочність.

Основні документи планування навчальної роботи. Графік вивчення програмового матеріалу протягом навчального року: його функції, методика складання. Тематичне планування програмового матеріалу: його функції, зміст і методика складання. План-конспект уроку: призначення, зміст, організаційне, методичне і матеріальне забезпечення уроку. Творчі можливості вчителя в складанні планів.

Тема 12. Облік успішності.

Контроль навчального процесу як обов'язкова умова його ефективності. Педагогічний контроль: вивчення вихідного рівня можливостей і готовності учнів до реалізації поставлених задач; контроль факторів, що впливають на учнів а процесі фізичного виховання; педагогічний самоконтроль (щоденник самоконтролю). Система обліку успішності: попередній, поточний і підсумковий облік; класний журнал як основний документ обліку навчальної роботи.

Тема 13. Форми фізичного виховання протягом навчального дня. Домашні завдання з фізичної культури.

Зміст та методика проведення гімнастики до занять. Зміст, методика та організація проведення фізкультхвилинок (з примовками) та фізкультпауз на уроках. Особливості проведення години здоров'я в групі продовженого дня.

Домашні завдання з фізичної культури (особливості, функції, вимоги до змісту, методика ознайомлення контроль за виконанням домашніх завдань).

Розділ 6. Позакласна робота з фізичного виховання в школі.

Тема 14. Позаурочні форми занять фізичними вправами.

Значення: позакласна робота в системі фізичного виховання школярів; особливості позакласної роботи з фізичного виховання і її зв'язок з військово-патріотичним вихованням. Завдання позакласної роботи з фізичного виховання.

Розділи роботи: фізкультурно-оздоровча робота, робота зі спортивною спрямованістю, робота з військово-патріотичною спрямованістю.

Вимоги до організації позакласної роботи з фізичного виховання.

Педагогічне керівництво позакласною роботою: обов'язку директора школи, організатора позакласної і позашкільної роботи, учителя фізичного виховання, викладача початкового військового навчання, класного керівника.

Функція позаурочних форм занять, їх задачі, характерні риси. Характеристика форм фізичного виховання в розпорядку навчального дня: гімнастика до занять (труднощі в організації як наслідок різності поглядів на її

доцільність, задачі, організацію, методику); години здоров'я (постановка проблеми, організація, методика, засоби); спортивна година в групах подовженого дня (задачі, організація, особливості методики; зміст).

Позакласна робота з фізичної культури: постановка проблеми; форми організації і зміст позакласних занять;

Форми позакласних занять: групи загальної фізичної підготовки, спортивної секції (програми і організація); спортивні змагання школярів (зміст, організація і методика проведення); дні здоров'я і спорту; фізкультурно-художні свята школярів; художньо-спортивні вечори в школі.

Шкільний колектив фізичної культури: значення, зміст роботи, керівництво. Спортивний клуб загальноосвітньої школи.

Підготовка і організація роботи фізкультурного активу із числа учнів (юні судді по спорту, юні інструктори по спорту, фізорги класів, капітани команд і інші).

Планування і облік позакласної роботи: план роботи колективу фізичної культури на навчальний рік, календар спортивно-масових заходів на півріччя, розклад занять спортивних секцій і гуртків, робочі плани спортивної секції, положення про змагання і інші.

Участь у фізичному вихованні в позаурочний час учнів з послабленим здоров'ям.

Пропаганда фізичної культури в школі: значення, форми пропаганди.

Розділ 7. Фізичне виховання школярів з відхиленнями в стані здоров'я

Тема 15. Фізичне виховання школярів з відхиленнями в стані здоров'я.

Завдання фізичного виховання школярів з послабленим здоров'ям.

Медичний огляд учнів, зміст занять, облік успішності.

Характеристика програми для учнів спеціальних медичних груп.

Особливості змісту і методики проведення уроків фізичного виховання в підготовчій і спеціальній медичних групах.

Розділ 8. Організація і методика занять у різних ланках системи фізичного виховання.

Тема 16. Фізичне виховання школярів у позашкільних закладах освіти.

Завдання позашкільної роботи з фізичного виховання.

Основи організації позашкільної роботи. Організація і зміст роботи з фізичного виховання в окремих позашкільних установах: дитячо-юнацькій спортивній школі, літньому оздоровчому заміському таборі, таборі праці і відпочинку старшокласників, військово-спортивному таборі, Палаці юнацтва і школярів, клубі, Палаці культури, парку культури і відпочинку, стадіоні і водяній станції, за місцем проживання.

Фізичне виховання за місцем проживання: постановка проблеми; клуби при ЖЕК; планування роботи, організація, участь шкіл в роботі за місцем проживання.

Організація фізичного виховання в літніх таборах відпочинку дітей: підготовка матеріальної бази, планування, зміст роботи по фізичному вихованню.

Роль сім'ї у фізичному вихованні дітей: відношення сім'ї до фізичного виховання; форми роботи вчителя з батьками; функції батьків.

Індивідуальні самостійні заняття: вибір предмету, самостійних занять; комплексність засобів; ранкова гімнастика тощо.

Роль рухів і громадських організ

ацій у фізичному вихованні школярів: змагання "Старти надій"; клуби "Нептун", "Шкіряний м'яч", "Срібні ковзани", "Біла тура", "Диво-шашки", відродження "Пласту"; "Парубоцькі громади"; фізичне виховання у січових школах; спортивно-просвітницькі товариства "Січ", "Сокіл", "Луг", "Орлик" та ін.; роль "Союзу українок" у фізичному вихованні дітей. Церковні свята і обряди та фізичне виховання учнів.

Тема 17. Фізичне виховання в оздоровчому закладі освіти.

Завдання фізичного виховання. Обов'язки посадових осіб табору по керівництву фізичним вихованням і змісту їх роботи. Форми і зміст роботи. Особливості методики проведення окремих форм роботи. Основні документи планування і обліку роботи з фізичного виховання.

Тема 18. Фізичне виховання в сільській малокомплектній школі.

Завдання фізичного виховання в сільській малокомплектній школі. Значення і особливості роботи. Особливості методики уроків фізичної культури. Фізичне виховання в позаурочний час. Особливості професійної діяльності сільського вчителя.

Тема 19. Фізичне виховання дітей дошкільного віку

Соціально-педагогічне значення фізичного виховання дошкільнят. Вікова періодизація дітей. Особливості різних періодів дошкільників. Зміст і методика фізкультурно-оздоровчих занять з дітьми переддошкільного віку. Зміст і методика фізкультурно-оздоровчих занять з дітьми дошкільного віку.

Тема 20. Адаптивне фізичне виховання.

Основні поняття адаптивного фізичного виховання. Історія адаптивного фізичного виховання. Мета і завдання адаптивного фізичного виховання. Основні принципи адаптивного фізичного виховання. Засоби адаптивного фізичного виховання. Методи адаптивного фізичного виховання. Медично-педагогічний контроль в адаптивному фізичному вихованні. Форми адаптивного фізичного виховання.

Тема 21. Фізичне виховання дорослого населення.

Вікові особливості різного періоду життя дорослої людини. Фактори, що впливають на здоров'я дорослих людей. Зміст різних видів фізкультурно-оздоровчих занять: рекреативно-оздоровчі, профілактико-оздоровчі, кондиційне тренування. Методика фізкультурно-оздоровчих занять. Медично-педагогічний контроль на заняттях оздоровчої спрямованості з особами зрілого і похилого віку.

2.1.1. Методичне забезпечення

1. Козлова К.П. Словник-довідник основних понять і термінів з теорії і методики фізичного виховання / К.П. Козлова. – Вінниця, 2012. – 25 с.
2. Козлова К.П. Практикум з теорії і методики фізичного виховання. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізичної культури / К.П. Козлова. – Вінниця, 2011. – 91 с.

3. Дмитренко С.М., Асаулюк І.О. Методика початкового навчання основним видам шкільної програми (легка атлетика, гімнастика, баскетбол). Навчально-методичний посібник / С.М. Дмитренко, І.О. Асаулюк. – Вінниця: ВДПУ, 2005. – 52 с.

2.1.2. Рекомендована література:

Основна література:

1. Волков Л.В. Теория и методика детского и юношеского спорта / Л.В.Волков. – К.: Олимпийская литература, 2002. – 296 с.
2. Дмитренко С.М., Асаулюк І.О. Методика початкового навчання основним видам шкільної програми (легка атлетика, гімнастика, баскетбол). Навчально-методичний посібник / С.М. Дмитренко, І.О. Асаулюк. – Вінниця: ВДПУ, 2005. – 52 с.
3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт».
4. Козлова К.П. Словник-довідник основних понять і термінів з теорії і методики фізичного виховання / К.П. Козлова. – Вінниця, 2012. – 25 с.
5. Майєр В.І. Фізична культура. Програма для спеціальної медичної групи. 5-9 класи. / В.І. Маєр., В.В. Деревянко - Київ, 2008. – 65 с.
6. Майєр В.І. Фізична культура. Навчальна програма для спеціальних медичних груп загальноосвітніх навчальних закладів І ступеня. / В.І. Маєр. - Київ, 2005. – 48 с.
7. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів «Варіативні модулі». 5–9 класи. - / за ред.. Круцевич Т.Ю., Дятленко С. М. та інш. Київ: Літера, 2008. – 96 с.
8. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения / В.Н. Платонов. - К.: Олимпийская литература, 2004. – 808 с.
9. Теория и методика физического воспитания / Под ред. Б.А.Ашмарина. – М.: Просвещение, 1990. – 284 с.
10. Теория и методика физического воспитания / Под ред. Т.Ю.Круцевич. – К.: Олимпийская литература. - Т.1. – 2003. – 423 с.
11. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту: у 2 т./ [Т.Ю. Круцевич, Н.Є. Пангелова, О.Д. Кривчикова та ін..: за ред. Т.Ю. Круцевич]. - [2-ге вид. переробл. та доп.]. – К.: Київський національний університет фізичного виховання і спорту України, вид-во «Олімп. Л-ра», 2017. – Т.1 Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. – 384 с.
12. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту: у 2 т./ [Т.Ю. Круцевич, Н.Є. Пангелова, О.Д. Кривчикова та ін..: за ред. Т.Ю. Круцевич]. - [2-ге вид. переробл. та доп.]. –

К.: Київський національний університет фізичного виховання і спорту України, вид-во «Олімп. Л-ра», 2017. – Т.2 Методика фізичного виховання різних груп населення. – 448 с.

13. Фізична культура. 1 – 4 класи загальноосвітніх навчальних закладів. Навчальна програма / за ред. Круцевич Т.Ю., Єрмолова В.М. та інш. – К: Літера, 2012. – 71 с.
14. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б.М.Шиян. – Тернопіль. – Навчальна книга. – Богдан. – Ч.1,2. – 2001, - 202 с.

Додаткова література:

1. Лубышева Л.И. Муниципальная спортизация – основа школьного спорта / Л.И.Лубышева // Физическая культура: образование, воспитание, тренировка. – 2008. - № 5. – С.2-7.
2. Руденко А.В. Особенности спортивно-ориентированного физического воспитания учащихся в сельской малокомплектной школе/ А.В. Руденко // Физическая культура: образование, воспитание, тренировка. – 2005. - № 5. – С.54-55.

2.2. Програма навчальної дисципліни «Організація і методика оздоровчої фізичної культури»

Розділ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ОЗДОРОВЧОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Тема 1. Система управління оздоровчою фізичною культурою та організація фізкультурно-оздоровчої діяльності в Україні.

Стан та перспективи розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності в Україні. Класифікація організацій фізкультурно-спортивної спрямованості. Мета і завдання фізкультурно-оздоровчих занять.

Тема 2. Організація оздоровчої фізичної культури в різних сферах суспільства.

Організація оздоровчої фізичної культури в навчально-виховній сфері. Організація оздоровчої фізичної культури у виробничій сфері. Організація оздоровчої фізичної культури в соціально-побутовій сфері. Вимоги до надання фізкультурно-оздоровчих послуг

Тема 3. Пропаганда оздоровчої фізичної культури. Міжнародний рух “Спорт для всіх” та досвід організації оздоровчої діяльності в зарубіжних країнах.

Етапи та завдання пропаганди, як безперервного освітньо-виховного процесу. Основні форми та принципи пропагандистської діяльності. Міжнародний рух “Спорт для всіх”. Мета руху. Єдині вимоги до формування програм руху. Досвід організації оздоровчої діяльності в зарубіжних країнах. Форми оздоровчої діяльності у США, Франції, Німеччині, Бельгії, Великій Британії, Голландії, Фінляндії, Норвегії, Канаді.

Розділ 2. МЕТОДИКА ОЗДОРОВЧОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Тема 4. Фізичний стан людини як основа методики програмування та проведення фізкультурно-оздоровчих занять.

Поняття “фізичний стан”. Фактори, що обумовлюють рівень фізичного стану. Функціональна характеристика різних рівнів фізичного стану. Методи визначення фізичного стану. Раціональні параметри фізичного навантаження в фізкультурно-оздоровчих заняттях для школярів з різним рівнем фізичного стану. Структура оздоровчого тренування в залежності від рівня фізичного стану.

Тема 5. Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні. Основні закономірності, що визначають формування фізкультурно-оздоровчих технологій. Класифікація фітнес-програм. Структура і зміст фітнес-програм.

Тема 6. Контроль показників фізичного стану в процесі фізкультурно-оздоровчих занять.

Мета та завдання контролю в оздоровчому тренуванні. Методи первинного контролю в оздоровчому тренуванні. Методи оперативного-поточного контролю за оздоровчим ефектом занять. Особливості методики проведення етапного контролю за оздоровчим ефектом занять. Самоконтроль рівня фізичного стану.

Тема 7. Фізкультурно-оздоровчі заняття у системі загальної освіти дітей шкільного віку.

Біологічні потреби організму у руховій активності. Норми рухової активності дітей і підлітків. Особливості методики фізкультурно-оздоровчих занять з урахуванням особливостей розвитку організму дітей у віці 6-16 років.

Тема 8. Програмування та методика проведення фізкультурно-оздоровчих занять з використанням циклічних вправ.

Основні відомості про оздоровчу ефективність циклічних вправ (ходьби, бігу, плавання, народного веслування, ходьби на лижах, їзди на велосипеді).

Особливості дозування фізичного навантаження в окремих циклічних вправах. Методичні особливості проведення оздоровчих занять з використанням циклічних вправ.

Тема 9. Програмування та методика проведення фізкультурно-оздоровчих занять з оздоровчих видів гімнастики.

Можливості використання з оздоровчою метою гімнастичних вправ силового характеру в залежності від віку, статі та рівня фізичної підготовленості. Особливості дозування навантаження в оздоровчому тренуванні, спрямованому переважно на розвиток сили. Характеристика стретчингу як засобу оздоровчого тренування.

Тема 10. Методичні особливості проведення спортивних та рухливих ігор, фізкультурно-спортивних розваг з оздоровчо-рекреаційною метою.

Основні відомості про оздоровчу ефективність спортивних ігор. Способи дозування навантаження на заняттях спортивними іграми. Методичні особливості проведення фізкультурно-оздоровчих занять з використанням спортивних ігор.

Тема 11. Методика проведення фізкультурно - оздоровчих занять з використанням тренажерів.

Класифікація тренажерів. Особливості дозування фізичного навантаження при використанні тренажерів з оздоровчою метою в залежності від статі, віку,

рівня фізичного стану. Особливості методики проведення оздоровчих занять на доріжках та стежках “здоров’я”.

Тема 12. Методика використання рекреаційного туризму.

Особливості дозування фізичного навантаження під час занять рекреаційним туризмом. Організація ближнього туризму в умовах сучасної школи. Використання природних факторів у рекреаційному туризмі туризмі.

Тема 13. Профілактика порушень постави та методика її корекції в умовах школи.

Види та причини порушення постави. Характеристика нормальної постави. Складання індивідуальних комплексів для виправлення викривлення хребта та для профілактики плоскостопості.

2.3.1. Методичне забезпечення

1. Дяченко А.А., Мельник В.В. Організація і методика оздоровчої фізичної культури. Методичні рекомендації для виконання самостійних робіт з дисципліни «Організація і методика оздоровчої фізичної культури» для студентів інституту фізичного виховання і спорту освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» – Вінниця, 2014. – 31 с.

2.3.2. Рекомендована література:

Основна:

1. Андреева О. В. Фізична рекреація різних груп населення / О. В. Андреева. – К. : Поліграфсервіс, 2014. – 280 с.
2. Круцевич Т. Ю. Рекрація у фізичній культурі різних груп населення : навч. посіб. / Т. Ю. Круцевич, Г. В. Безверхня. – К. : Олімпійська літ., 2010. – 248 с.
3. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту: у 2 т./ [Т.Ю. Круцевич, Н.Є. Пангелова, О.Д. Кривчикова та ін.: за ред. Т.Ю. Круцевич]. - [2-ге вид. переробл. та доп.]. – К.: Київський національний університет фізичного виховання і спорту України, вид-во «Олімп. Л-ра», 2017. – Т.2 Методика фізичного виховання різних груп населення. – 448 с.
4. Павлова Ю. Значение здоровья в формировании надлежащего качества жизни украинского населения / Ю. Павлова, Е. Приступа // Sport. Olimpism. Sănătate : conghess Științific internațional. – Chișinău: USEFS, Republica Moldova, 2016. – Р. – Vol. 1. – С. 272 – 276.
5. Організація і методика масової оздоровчої фізичної культури: навчально-методичний посібник / О. М. Литвиненко, А. О. Твеліна. – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2016. – 130 с.
6. Отравенко О.В. Організація і методика оздоровчої та спортивно-масової роботи : навч.-метод. посіб. / О.В. Отравенко, А. П. Полтавський ; Держ. Закл. «Луганський нац.ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 287 с.
7. Нетрадиційні засоби фізичної культури: навч. посібник / уклад.: Цибульська В.В., Безверхня Г.В. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. – 172 с. - Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/handle/6789/6674>

8. Безверхня Г.В. «Організація і методика оздоровчої фізичної культури». Методичні рекомендації (для вчителів фізичної культури). Умань, 2012. – 72 с.
9. Бар-Ор О. Двигательная активность и здоровье детей от физиологических основ до практического применения / О. Бар-Ор, Т. Роуланд. — К.: Олимп. л-ра, 2009. — 527 с.
10. Жданова О. М. Організація та методика оздоровчої фізичної культури і рекреаційного туризму / О. М. Жданова, А. М. Тучак, В. І. Поляковський, І. В. Котова. — Вежа, 2000. — 248 с.
11. Иващенко Л. Я. Методика физкультурно-оздоровительных занятий / Л. Я. Иващенко, Т. Ю. Круцевич. — К.: УГУФВС, 1994. — 126 с.
12. Хоули Т. Э. Оздоровительный фитнес / Т. Э. Хоули. — К.: Олимп. л-ра, 2000. — 367 с.
14. Хоули, Т. Э. Руководство инструктора оздоровительного фитнеса / Т. Э. Хоули. Киев : Олимпийская литература, 2004. - 375 с.
15. Иванова Л.І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів. Автореф. дис...13.00.04 – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 2006. – 22 с.
16. Кучеров І.А. Здоров'я нації – проблема педагогічна//Фізичне виховання в школі. – 2000. - № 1. – С. 51 – 53.

Додаткова

17. Андрєєва О. Теоретико-методологічні засади рекреаційної діяльності різних груп населення / О. Андрєєва // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2015. – № 2. – С. 29-43.
18. Аэробика. Теория и методика проведения занятий: Учебное пособие для студентов вузов физической культуры / Под ред. Е.Б. Мякинченко и М.П. Шестакова. - М.: ТВТ Дивизион, 2006. - 304 с.
19. Барыбина Л. Н. Применение индивидуального подхода при проведении занятий по аэробике со студентами разного уровня подготовленности / Л. Н. Барыбина, С. А. Семашко, Е. В. Кривенцова // Физическое воспитание студентов. – 2012. – № 5. – С. 9-12.
20. Веселкина Т. Е. Самостоятельный контроль и коррекция двигательной активности студентов с использованием информационной технологии : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Татьяна Евгеньевна Веселкина ; Национальный государственный университет физической культуры, спорта и здоровья им. П. Ф. Лесгафта. – СПб, 2014. – 24 с.
21. Дутчак М. Теоретичний аналіз дефініції «оздоровчо-рекреаційна рухова активність» / М. Дутчак, Є. Баженков // Спортивна наука України. – 2015. – №. 5. – С. 56-63.
22. Иванова Л.І., Єрмолова В.М. Фізкультурні свята: Методичний посібник. – Харків: Торсінг Плюс, 2006. – 160 с.
23. Катерина У.М. Соціально-педагогічні передумови впровадження навчально-оздоровчих комплексів в процес фізичного виховання студентів / У.М. Катерина, О.В. Андрєєва // Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки –

- Луцьк, 2014. – Вип. 14. – С. 18-22.
- 24.Краснов В. П. Основи оздоровчого тренування // В. П. Краснов, С.І. Присяжнюк, Р. Т. Раєвський. - К.: «Аграрна освіта», 2005. — 177 с.
- 25.Москаленко Н. Інноваційні підходи до теоретичної підготовки старшокласників у самостійних заняттях з фізичного виховання / Н. Москаленко, Д Єлісеєва // Спортивний вісник Придніпров'я. - 2016. - № 3. - С. 146-150.

2.3. Програма навчальної дисципліни «Педагогіка»

Розділ 1. Загальні основи педагогіки

1.1. Педагогіка – наука про виховання

Педагогіка як наука про виховання. Функції та категорії педагогіки. Система педагогічних наук: загальна педагогіка, історія педагогіки, порівняльна педагогіка, спеціальна педагогіка, предметні методики; дошкільна педагогіка, шкільна педагогіка, педагогіка дорослих. Структура педагогіки як навчальної дисципліни.

Місце педагогіки в системі антропологічних наук. Зв'язок педагогіки з психологією, фізіологією, соціологією, філософією та іншими науками. Педагогічна наука і практика.

Організація та проведення педагогічних досліджень. Типи педагогічних досліджень: описове, експериментальне. Етапи педагогічного дослідження. Методи педагогічних досліджень. Спостереження. Метод експертних оцінок. Експеримент. Опитувальні методи: бесіда, інтерв'ю, анкетування. Якісні методи: аналіз результатів діяльності, документації, контент-аналіз. Методи математичного аналізу даних.

1.2. Розвиток, соціалізація і виховання особистості

Поняття про особистість. Структура особистості. Інструментальна (пізнавальна і психомоторна) та мотиваційна сфери особистості.

Психічний розвиток і дозрівання. Фактори розвитку особистості.

Роль спадковості у розвитку особистості.

Вплив середовища на розвиток особистості. Поняття про соціалізацію. Фактори соціалізації.

Активність особистості як умова її розвитку.

Виховання як фактор розвитку особистості. Поняття виховання: побутове, соціологічне, широке педагогічне, вузьке педагогічне. Метафори виховання. Технократична і натуралістична концепції виховання.

Взаємозв'язок між розвитком, соціалізацією і вихованням особистості.

Теорії розвитку особистості: біогенетичні, соціогенетичні, теорії взаємодії двох факторів, персоналістичні.

1.3. Виховання як педагогічний процес

Структура педагогічного (навчально-виховного) процесу: цільовий, мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольний-регулюючий і результативний компоненти. Виховання як особливий вид діяльності.

Цілі педагогічного процесу: загальна мета, основні напрями, завдання, оперативні цілі. Зв'язок між цілями і результатами педагогічного процесу.

Основні напрями виховання: розумове, моральне, естетичне, національне,

трудова, фізичне.

Операційно-дійовий компонент педагогічного процесу: методи, засоби і форми навчання та виховання.

Контроль і оцінка результатів навчально-виховного процесу.

1.4. Учитель як суб'єкт виховної діяльності

Специфіка педагогічної діяльності та її вимоги до особистості вчителя. Функції педагогічної діяльності: дослідницька, проектувальна, конструктивна, комунікативна, організаційна.

Педагогічні здібності: академічні, дидактичні, мовні, комунікативні, перцептивні, організаторські, педагогічна уява, здатність до розподілу уваги. Особистісні якості педагога. педагогічне спілкування, його функції. Стилі педагогічного спілкування за характером керівництва учнями: авторитарний, демократичний ліберальний. Стилі педагогічного спілкування залежно від продуктивності їх виховного впливу (за В. Кан-Каліком). Авторитет учителя. Умови формування педагогічного авторитету.

Розділ 2. Теоретичні основи навчання

2.1. Поняття про дидактику

Поняття про дидактику, її предмет, завдання та етапи становлення.

Структура інструментальної сфери особистості (знання, уміння, навички, здібності).

Дидактичні системи: традиційна (Й.Ф. Герbart), педоцентрична (Дж. Дьюї). Конструктивізм у навчанні (Ж.Піаже, Дж. Брунер). Сучасні дидактичні концепції. Особистісно орієнтовані концепції навчання.

2.2. Процес навчання. Принципи навчання

Суть процесу навчання. Структура навчання. Зв'язок між навчанням і пізнавальним розвитком особистості.

Мотивація учіння. Пізнавальний інтерес, умови його розвитку у навчанні.

Етапи та рівні засвоєння знань. Формування понять. Дидактичні основи формування умінь і навичок.

Поняття про принципи навчання. Походження принципів навчання. Закономірності пізнавального розвитку особистості як наукова основа принципів навчання. Характеристика принципів навчання: принцип систематичності та послідовності; принцип наочності; принцип свідомості та активності учнів; принцип доступності; принцип міцності засвоєння знань, умінь і навичок; принцип науковості; принцип зв'язку навчання з життям, теорії з практикою; принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів.

2.3. Цілі і зміст навчання

Поняття про цілі і зміст навчання. Компоненти змісту навчання: досвід пізнавальної діяльності, практичний досвід, досвід творчої діяльності, досвід ціннісного ставлення до дійсності.

Навчальні плани: базовий, типовий, робочий. Інваріантна і варіативна складова навчальних планів. Стандартизація змісту навчання. Державний стандарт змісту освіти.

Навчальна програма. Способи структурної побудови навчальних програм: лінійний, концентричний, спіральний. Підручники і посібники.

Вимоги до шкільного підручника.

Міжпредметні і внутрішньопредметні зв'язки.

Теорії формування змісту навчання: дидактичний матеріалізм, дидактичний формалізм, дидактичний утилітаризм, дидактичний екземпляризм.

Таксономія цілей навчання. Проблема конкретизації навчальних цілей.

2.4. Методи і засоби навчання

Поняття про метод і прийом навчання. Зв'язок між методами і засобами навчання. Різні підходи до класифікації методів навчання.

Класифікація методів навчання за джерелом інформації: словесні, наочні, практичні.

Класифікація методів навчання за характером пізнавальної діяльності учнів: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.

Пояснювально-ілюстративне навчання, його особливості, переваги і недоліки. Етапи пояснювально-ілюстративного навчання.

Поняття про проблемне завдання і проблемну ситуацію. Типи проблемних ситуацій. Правила та способи створення проблемних ситуацій. Етапи розв'язання проблемного завдання. Оцінка ефективності проблемного навчання.

Програмоване навчання. Типи програм і принципи їх побудови.

Типологія і характеристика засобів навчання. Використання комп'ютерів у навчанні.

Критерії оптимального вибору методів і засобів навчання.

2.5. Технологічний підхід у навчанні

Поняття про технологію навчання. Специфічні особливості технології навчання. Технологія формулювання діагностичних цілей. Критеріальне оцінювання як основа технологічного навчання. Відтворюваний навчальний цикл. Технологія повного засвоєння навчального матеріалу.

2.6. Форми навчання

Поняття про організаційні форми навчання. Історичний розвиток загальних форм організації навчання. Класно-урочна система навчання, її переваги і недоліки. Альтернативні системи навчання: мангеймська, батавська, Дальтон-план, план Трампа.

Індивідуалізація навчання та шляхи її здійснення: диференціація, внутрікласна індивідуалізація, індивідуалізація темпу навчання.

Урок як основна форма навчання у школі. Класифікація уроків. Типи уроків за дидактичною метою: урок засвоєння знань, урок засвоєння навичок та умінь, урок застосування знань, навичок та умінь, урок узагальнення і систематизації знань, контрольний урок, комбінований урок. Структура різних типів уроку. Загальнодидактична і методична підструктура уроку.

Форми організації навчальної діяльності учнів на уроці: фронтальна, групова, індивідуальна. Способи організації групової навчальної діяльності учнів. Способи створення навчальних груп.

Етапи підготовки вчителя до уроку. Аналіз уроку.

Позаурочні та позашкільні форми організації навчання: домашня робота, семінар, екскурсія, факультатив, консультація, гурток.

2.7. Контроль процесу і результатів навчання

Поняття про контроль навчання, його функції. Види контролю: попередній, поточний, періодичний (тематичний), підсумковий.

Критерії оцінювання успішності учнів. Дидактичні вимоги до оцінювання успішності. Форми і методи контролю навчання.

Дидактичні тести, їх види. Форми тестових завдань. Етапи і вимоги до створення дидактичних тестів.

Розділ 3. Теоретичні основи виховання

3.1. Суть процесу виховання. Цілі і зміст виховання

Поняття про виховання як складову педагогічного процесу. Специфічні особливості виховання, його відмінності від навчання.

Структура мотиваційно-ціннісної сфери особистості: потреби, інтереси, переконання, ціннісні орієнтації, установки, ідеали, риси характеру.

Психологічні механізми виховання: ідентифікація, наслідування, емоційне обумовлення, мотиваційне опосередкування, конформність, вживання у соціальну роль, підтримання внутрішньої узгодженості поглядів особистості, самоспостереження.

Концепції виховання: директивна, прихованого впливу, виховання-сприяння. Етапи виховання.

3.2. Принципи виховання

Закономірності виховання. Принципи виховання: безумовне позитивне ставлення до особистості, опора на позитивне в особистості (педагогічний оптимізм), прихованість виховних впливів, поєднання поваги з розумною вимогливістю до особистості, поєднання педагогічного керівництва з розвитком ініціативи і самодіяльності вихованців, систематичність і наступність виховання, єдність і послідовність виховних впливів, емоційність виховання, урахування вікових та індивідуальних особливостей вихованця.

3.3. Методи виховання

Прямий і опосередкований шляхи впливу вихователя на розвиток вихованців.

Поняття про метод і прийом виховання. Класифікації методів виховання.

Методи виховання через вплив на підсвідомість вихованця (навіювання, педагогічно доцільна самопрезентація вихователя).

Методи виховання через вплив на свідомість вихованця (переконування, дискусія, приклад).

Методи виховання через організацію поведінки вихованця (вимога, привчання, доручення, створення виховних ситуацій, рольова гра).

Методи оцінювання і корекції поведінки вихованців (заохочення, покарання).

Вибір методів виховання.

3.4. Виховання особистості в колективі

Поняття про колектив. Основні характеристики виховного колективу. Умови ефективного впливу колективу на особистість. Стадії розвитку дитячого колективу. Шляхи формування колективу.

3.5. Організація самовиховання школярів

Самовиховання як фактор розвитку особистості. Зв'язок між вихованням і самовихованням. Організація самовиховання учнів. Етапи і правила педагогічного керівництва самовихованням школярів. Методи та прийоми самовиховання.

3.6. Особливості виховання дітей з відхиленнями у поведінці

Поняття про важковиховуваність. Типи важковиховуваних дітей. Причини відхилень у поведінці вихованців. Поняття про корекцію поведінки. Етапи корекційної роботи вихователя.

3.7. Взаємодія школи, сім'ї та громадських організацій у вихованні молоді

Сім'я як важливий інститут виховання особистості. Педагогічні умови ефективного сімейного виховання. Типові помилки сімейного виховання. Форми співробітництва школи і сім'ї у вихованні дітей. Роль дитячих і юнацьких самодіяльних організацій у вихованні молоді.

Розділ 4. Школознавство

4.1. Управління навчально-виховною роботою школи

Суб'єкти управління навчально-виховною роботою школи. Рада школи. Педагогічна рада, зміст і організація її роботи. Функції директора школи та його заступників. Планування роботи школи. Система внутрішкільного контролю.

4.2. Методична робота в школі

Завдання методичної роботи. Форми методичної роботи. Предметні методичні об'єднання. Шляхи самоосвіти вчителів. Атестація вчителя.

4.3. Система освіти в Україні

Принципи організації освіти в Україні. Правові основи освіти. Система освіти в Україні. Типи навчально-виховних закладів. Державні та місцеві органи управління освітою.

2.3.1. Методичне забезпечення

1. Плани семінарських і лабораторних занять з педагогіки // Педагогіка: Навчальний посібник / В.М. Галузяк, М.І.Сметанський, В.І. Шахов. – Вінниця: ТОВ Фірма «Планер», 2012. – С. 383-398.

2.3.2. Рекомендована література

Основна

Педагогіка : навч. посібник / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – Вінниця, 2012.

Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / І. В. Зайченко. – К. : Освіта України, 2006.

Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2002.

Якса Н. В. Основи педагогічних знань : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : Знання, 2007.

Додаткова

- Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник. – К. : Либідь, 1998.
- Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. - М., 1986.
- Даниленко М. В., Даниленко Л. І. Педагогічні задачі : навч. посібник. – К. : Вища шк., 1991.
- Державна національна програма “Освіта”: Україна ХХІ ст. // Освіта. – 1993. – № 44, 45, 46. – С. 15–17.
- Дидактика средней школы / под ред. М. Н. Скаткина. М., 1982.
- Каплінський В. 100 складних ситуацій на уроках та поза уроками. – Вінниця, 2003.
- Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе. - М., 1989.
- Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка : підручник – К. : Знання, 2007.
- Реан А. Л., Бордовская Н.В., Розум С.И. Психология и педагогика. – СПб. : Питер, 2001.
- Теоретичні основи педагогіки / під ред. О. І. Вишневського. – Дрогобич, Відродження, 2001.
- Харламов И. Ф. Педагогика. - Изд. 4-е, перераб. и доп. - М., 2000.
- Харламов И. Ф. Педагогика. – М., 2000.
- Хуторской А. В. Современная дидактика : учебник для вузов. - СПб., 2001.

2.4. Програма навчальної дисципліни «Історія педагогіки»

Розділ 1. РОЗВИТОК ОСВІТНІХ СИСТЕМ

1.1. Типи виховання

Виховання в первісному суспільстві як історично перший тип виховання. Провідні концепції виникнення виховання: еволюційно-біологізаторська, психологічна, релігійна, соціологічна, соціокультурна. Характеристика виховання на різних етапах первісного суспільства.

Східний тип виховання. Педагогічні традиції давніх цивілізацій Сходу. Характеристика виховання в Давньому Єгипті, Давньому Ірані, Давній Індії, Давньому Китаї. Розвиток виховних традицій народів Близького й Середнього Сходу.

Становлення західного типу виховання. Виховні традиції Давньої Греції і Давнього Риму як першоджерела розвитку західної педагогічної теорії і практики. Вплив Візантії на подальший розвиток освіти.

Вітчизняний тип виховання. Характерні риси виховання і навчання дітей у давніх слов'ян. Загальна характеристика освіти і виховання в Київській Русі (X-XIII ст.).

1.2. Виховні системи

Спартанська система виховання, її мета, зміст, форми і методи виховання, навчальні заклади. Цілеспрямований, державний, суспільний, безперервний характер виховання.

Афінська система виховання. Всебічний і гармонійний розвиток особистості як мета виховання. Головні принципи: змагальність, поетапність, орієнтованість на “сукупність добродійностей”, демократичність.

Релігійна традиція виховання (VI-XV ст.). Вплив церковної культури на розвиток освіти. Програма церковного навчання і виховання. Навчальні посібники, керівництва, розмовники та ін.

Рицарське виховання. “Сім лицарських добродієв” як основа змісту виховання лицаря. Система та основні традиції лицарського виховання.

Система виховання джентльмена (Дж.Локк). Високоосвічена, ділова людина як ідеал виховання. Основні складові системи: фізичне, моральне і розумове виховання. Орієнтація системи на врахування індивідуальних особливостей.

Система виховання в колективі (А.С.Макаренко) або система “комуністичного виховання”. Колектив як інструмент розвитку особистості. Етапи розвитку колективу – основа його практичної організації. Закони розвитку колективу. Основні показники успішності виховання.

1.3. Розвиток освітніх інститутів

Перші навчальні заклади Давнього Сходу. “Дома табличок” – навчальні заклади 3 т. до н.е., їх еволюція, пріоритети в навчанні і вихованні (Ассірія, Вавілон, Шумер). Державні школи Давнього Єгипту, зміст і форми їх роботи. Ступенева школа Давньої Індії. Навчальні заклади Давнього Китаю.

Школа Давньої Греції. Центри навчання писців (Крит). Залежність характеру навчання від культури городів-полісів (держав) (VI-IV ст. до н.е.).

Освіта Давнього Риму: елементарна освіта (тривіальні школи), школи підвищеного типу (граматичні школи), школи риторів. Виховні центри – “колегії юнацтва”. Шкільний канон.

Триступенева освіта Візантії: I ступінь – елементарна освіта (школи грамоти); II ступінь – підвищена освіта (приватні, церковні, державні граматичні школи); III ступінь – вища освіта (“Аудиторіум”).

Типи шкіл Київської Русі. Школи “учіння книжного”, їх організація, зміст і методи роботи. Монастирські школи. Майстри грамоти.

Розвиток школи в Західній Європі в епоху раннього Середньовіччя. Станове домашнє навчання. Церковні навчальні заклади: кафедральні і монастирські школи. Поява різних типів міських шкіл. Утворення перших університетів.

Еволюція освітніх інститутів Сходу в епоху Середньовіччя. Два рівні освіти в Ісламському світі. Приватні релігійні школи початкової освіти (кітаб). Шляхи отримання вищого рівня освіти. Поява нових навчальних закладів – медресе.

Розвиток мережі навчальних закладів у Західній Європі в епоху Відродження і Реформації. Школи елементарної освіти. Навчальні заклади підвищеної освіти: міські латинські школи, гімназії (Німеччина) граматичні школи (Англія), коледжі (Франція), школи ієронімітів (Німеччина, Нідерланди), двірцеві школи (Німеччина, Італія), школи іезуїтів та ін.). Вища освіта. Розвиток української національної системи освіти.

Відображення особливостей Українського Відродження в розвитку різних типів навчальних закладів: католицьких шкіл, міських (латинських) шкіл, уніатських шкіл, протестантських шкіл, братських шкіл. Українські академії. Розвиток освітніх інститутів у Новий час.

Навчальні заклади класичного типу в Західній Європі XVII-XVIII ст. Розвиток закладів початкової освіти. Благодійні та недільні школи для бідних (Англія). Католицькі початкові школи (Франція). Поява навчальних закладів нового типу – шкіл сучасної освіти.

Освітні реформи початку XVIII ст. в Україні і Росії. Організація державних шкіл різних типів та зародження і розвиток професійної освіти. Заснування Академії наук і навчальних закладів при ній. Розвиток університетської освіти у XIX ст. Зміни в шкільній системі в II половині XIX ст.

Головні напрями розвитку школи Західної Європи в XIX ст. Специфічні і загальні риси початкової освіти країн Заходу. Виникнення нового типу навчальних закладів - вищої початкової школи. Становлення системи середньої освіти.

Розвиток школи в Новітній час.

Загальні і характерні тенденції перебудови школи в Західній Європі та Америці в I половині XX ст. Основні напрями розвитку зарубіжної школи в II половині XX ст. Поява відкритих і альтернативних шкіл.

Розвиток вітчизняної освіти в XX ст.

Шкільні реформи початку XX ст. Система народної освіти України (1920). Положення про єдину трудову школу УСРР (1919р.). Кодекс законів про народну освіту в УРСР (1922 р.). Введення загальної обов'язкової початкової освіти (1930 р.). Введення єдиної системи народної освіти (1934 р.). Стан школи в роки Великої Вітчизняної війни (1941-45р.). Здійснення обов'язкової 8-річної освіти (1970 р.). Шкільна реформа 1984 р., її недоліки. Відродження національної системи виховання в період будівництва незалежної України.

Розділ 2. ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ СИСТЕМИ КІНЦЯ XIX СТ. – XX СТ.

“Трудова школа”. Діяльність перших типів трудових шкіл Німеччини, Швейцарії, Австрії. Школи за проектом Г.Кершенштейнера (Німеччина). Колонія ім.Дзержинського і комуна ім. Горького під керівництвом А.С.Макаренка (Україна). “Перша дослідна станція з народної освіти” С.Г.Шацького (Росія). Діяльність П.П.Блонського (Росія).

Школи “вільного виховання”. Яснополянська школа Л.М.Толстого (Росія). Орієнтація на інтерес і розвиток у процесі навчання. “Дім дитини” М.Монтессорі (Італія). Монтессорі-освіта як система ефективної соціалізації особистості в умовах вільного виховання. Школа О.Нілла “Саммерхіл” (Англія) – школа “абсолютної свободи учнів”.

“Школа для життя, через життя” О.Декролі (Бельгія) – “Ермітаж”. “Центри інтересів” як основна ідея школи. Принципи організації діяльності: зв'язок з природою, контакт з сім'єю, врахування особливості розвитку мислення в навчанні.

“Лабораторна школа” Д.Дьюї (США) Організація навчання шляхом наближення до життя і досвіду дитини. Урахування особливостей розвитку дитини в процесі навчання.

“Вальфдорфська школа” (Р.Штайнер, Німеччина). Відкриття першої вільної вальфдорфської школи в 1919 р. в м.Штутгарті. Самоврядування, свобода, автономія від соціального світу, залучення батьків як основні

характеристики школи. Розв'язання завдань всебічного розвитку особистості засобами інтелектуальної духовної діяльності. Створення єдиної емоційно-естетичної основи навчання.

Школа, організована у відповідності з “методом проєктів” (У.Кілпатрик, США, Б.Рассел, Великобританія, 1920-30-ті рр.). Навчальна програма як сукупність взаємопов'язаних дослідів. Свобода учнів у виборі занять, видів діяльності, змісту шкільної програми. Роль учителя.

Школи, які працюють за “дальтон-планом” (Е.Паркхерст, США, 1920-30 рр.) Суть системи: виконання навчальної програми, розподіленої на контракти. Основні принципи: свобода дитини, взаємодія її з групою дітей, розподіл навчального часу.

“Нова французька школа” (С.Френе, Франція). Заснування початкової школи-інтернату в м.Піульї в 1935 р. Основні елементи “техніки Френе”: шкільна друкарня, шкільний кооператив, “вільні тексти”, карточки-фішки, робоча бібліотека та ін.

“Павлівська середня школа” В.О.Сухомлинського (Україна). Система родинно-шкільного виховання. Використання надбань народної педагогіки. Методика роботи у “Школі радості”. Шляхи виховання творчої особистості. Шляхи вдосконалення змісту освіти, забезпечення “радості розумової праці учнів”

“Відкриті школи” (Великобританія, поч. 1970-х рр.) Основні ідеї “відкритого навчання”: індивідуальний характер навчання (відмова від обов'язкових навчальних планів, програм, класно-урочної форми навчання, твердого розкладу, оцінної системи контролю); “інтегрований день”, засіб відкриттів; вільний режим.

“Альтернативні школи”. Поява перших альтернативних шкіл у США в сер. 1970-х рр. Їх особливості: застосування нетрадиційних методик навчання і виховання, акцент на гуманних відносинах учасників навчально-виховного процесу, на розвитку індивідуальних здібностей і творчого потенціалу.

“Експериментальні школи”. Дослідна робота учителів-новаторів 1960-80-х рр. (І.П. Волков, Т.І.Гончарова, І.П.Іванов, Є.І.Ільїн, В.А.Караковський, С.М.Лисенкова, В.Ф.Шаталов та ін.). Пошуки шляхів інтенсифікації навчального процесу, урахування індивідуальних особливостей школярів в умовах класно-урочної системи, гуманізації навчання. Педагогіка співробітництва.

Модель “школи діалогу культур” В.С. Біблера (80-90-ті рр.). Шкільне навчання як інтенсивне зближення виховних і освітніх цінностей різних культур.

Приватні школи (90-ті рр.) як апробація власних нетрадиційних програм навчання.

Розділ 3. РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ

3.1. Розвиток проблеми мети й суті виховання.

Суть виховання у філософських теоріях Давнього Сходу. Моральне самовдосконалення як мета виховання у концепції Конфуція.

Філософи Давньої Греції про виховання: Демокріт, Сократ, Платон,

Арістотель.

Педагогічні ідеї Давнього Риму (Плутарх, Квінтіліан). Вплив традицій античної культури на розвиток педагогічних ідей Візантії. Погляди Іоанна Златоуста, Іоанна Домаскіна, Симеона Нового Богослова.

Розвиток проблеми суті виховання філософами Середньовічного Сходу (Абу Юсуф Якуб ібн Ісхак Кінді, Абу Насра ібн Муххомед аль Фабарі, Абу Рейхан Муххамед ібн Ахмед аль Біруні, Абу Алі Хусейн Абдаллах Сіна (Авіценна).

Виховні ідеали Київської Русі. Основні педагогічні пам'ятки: "Ізборник Святослава", "Повчання Володимира Мономаха дітям", "Слово о законі і благодаті". Розвиток проблеми суті виховання у вітчизняній педагогіці XIV-XV ст. ("Домострой", "Бджола").

Ідеї педагогів-гуманістів епохи Відродження Вікторіно де Фельтре, Т.Кампанелла, Ф.Рабле, М.Монтень, Е.Роттердамський, Т.Мор та ін.

Видатні представники Українського Відродження М.Смотрицький, П.Могила, І.Вишенський, П.Беринда, К.Ставровецький, І.Борецький, Е.Славинецький, Ф.Прокопович, І.Гізель та ін. Козацька педагогіка. Мета виховання в козацькій педагогіці. Ідейні основи козацької педагогіки.

Педагогічна думка Нового часу: (Я.А.Коменський ("Велика дидактика"), Дж.Локк ("Думки про виховання"), Ж.-Ж.Руссо ("Еміль, або Про виховання"), Й.Г.Песталоцці ("Лінгардт і Гертруда") про мету і суть виховання.

Й.Ф.Герbart ("Загальна педагогіка, виведена з мети виховання") про мету виховання і засоби педагогічного впливу як центральне питання педагогіки. Етичне обґрунтування загальної мети виховання.

Обґрунтування мети і суті виховання у вітчизняній педагогіці XVIII-XIX ст. (Г.С.Сковорода, О.В.Духнович, Т.Г.Шевченко, І.Я.Франко, М.С. Грушевський та ін.).

М.І.Пирогов про мету виховання. Ідея загальнолюдського виховання. Стаття "Питання життя".

К.Д.Ушинський про мету виховання як єдність народності, духовності і науки. "Про моральний елемент у російському вихованні".

А.С.Макаренко про політичну та конкретно-історичну зумовленість мети виховання. Програма формування особистості. Діалектика цілей та методів виховання. "Мета виховання".

В.О.Сухомлинський про всебічний розвиток особистості як мету виховання. Питання розумового, морального, трудового та естетичного виховання учнів. Формування людини-громадянина, патріота. "Народження громадянина".

3.2. Розвиток концепції української національної системи освіти (2 п. XIX ст. – поч. XX ст.)

Концепція національної системи освіти М.П.Драгоманова. Рідна мова як основа національної освіти, її значення в розвитку особистості. М.П.Драгоманов про формування патріотизму, національної свідомості і самосвідомості. Вимоги до вчителя. "Народні школи на Україні".

П.О.Куліш про українську національну систему виховання. Роль народознавства у формуванні патріотизму молоді. П.О.Куліш про значення

рідної мови для розвитку національного мислення. “Граматка”, правопис “кулішівка”.

Обґрунтування Б.Д.Грінченком національних основ освіти і виховання. “Мета народної школи”. Патріотична спрямованість підручників для народної школи “Українського Букваря”, “Української граматики”, читанки “Рідне слово”.

Б.Д.Грінченко про вчителя. “Народні вчителі і українська школа”.

Характеристика стану народної освіти П.А.Грабовським. “Про розвиток шкільної освіти в Охтирському повіті Харківської губернії”, “Дещо про освіту на Україні”. Проблеми народного вчителя.

Педагогічні погляди М.М.Коцюбинського щодо стану української національної освіти. “Світло і тіні російського життя”. Питання підготовки народного вчителя. Характеристика методів навчання і виховання. “Шкільна справа”.

М.І.Костомаров про розвиток національної школи, навчання і виховання дітей рідною мовою. Значення міфології і фольклору народу у формуванні національної свідомості. “Книги буття українського народу”.

І.Я.Франко про стан освіти, школи і педагогіки в Галичині. Освіта народу в Галичині. Мета і завдання виховання, зміст і методи навчання. Погляди на розвиток української національної системи виховання, народного вчителя.

Педагогічні погляди Л.Українки. Характеристика системи освіти, становище народних вчителів. “Школа”.

Наукове обґрунтування концепції національної школи С.Ф.Русової. “Нова школа”, “Націоналізація школи”. Концепція національного дитячого садка. “Дошкільне виховання”. С.Русова про зміст освіти, шляхи формування національної свідомості і самосвідомості, про підготовку національних педагогічних кадрів.

Проблеми національної освіти, рідної мови як основи національного виховання та освіти в творчості І.І.Огієнка. “Навчаємо дітей своїх української мови”, “Рідномовний катехізис”, “Українська культура”.

М.С.Грушевський про національну школу, українську систему виховання. Обґрунтування положень про необхідність навчання рідною мовою. “Про українську мову і українську школу”.

Розробка теоретичних основ діяльності народної школи Т.Г.Лубенцем. Ідея загального обов’язкового характеру народної освіти. Підтримка діяльності недільних шкіл. “Педагогічні бесіди”. Ідея навчання рідною мовою. “Грамматика”.

Розділ 4. ДИДАКТИЧНІ ТЕОРІЇ І КОНЦЕПЦІЇ

4.1. Дидактичні теорії

Сенсуалістична теорія пізнання. Формування сенсуалістичних педагогічних принципів Я.А.Коменським “Велика дидактика”. Обґрунтування Дж.Локком емпірично-сенсуалістичної концепції пізнання. Критика ним теорії вроджених ідей. Теорія “чистої дошки” (tabula rasa). “Досвід про людський розум”.

Теорія “педагогічного активізму” Й.Г.Песталоцці – початок нового етапу

розвитку дидактики. Розуміння навчання як справи не тільки учителя, але й самого учня, а засвоєння як акту самодіяльності і саморозвитку. Учень як суб'єкт навчання.

Теорія “виховувального навчання” Й.Ф.Гербарта. Розуміння Гербартом виховувального навчання як діалектичної взаємодії функцій виховання і навчання. Розвиток всебічного інтересу як основне завдання виховуючого навчання. Розробка класифікації видів інтересу в їх співвідношенні з характером пізнавальної діяльності.

Теорія розвивального навчання. Й.Г.Песталоцці як один із засновників теорії розвивального навчання. Вироблення у вихованців ясних понять з метою активізації їхніх пізнавальних сил. 33 правила навчання А.Дістервега як шляхи реалізації розвивальних завдань, шкільної освіти. Розробка взаємозв'язку змістовного і розвивального боків процесу навчання в працях К.Д.Ушинського. Подальша розробка теорії розвивального навчання В.О.Сухомлинським. Емоційне пробудження розуму дитини, інтелектуальне натхнення учнів у пошуковій діяльності. Обґрунтування психолого-педагогічних закономірностей впливу навчання на розвиток і виховання особистості (Л.В.Занков, Д.Б.Ельконін, В.В.Давидов).

2.4.1. Методичне забезпечення

1. Акімова О.В. Історія педагогіки: курс лекцій. - Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2007. - 173 с.

2.4.2. Рекомендована література

Основна

Артемова Л. В. Історія педагогіки України : підручник для студ. вищ. пед. навч. закл. / Л. В. Артемова. – К.: Либідь, 2006. – 424 с.

Вульфсон Б. Л. Сравнительная педагогика: История и современные проблемы / Б. Л. Вульфсон. – М. : УРАО, 2003. – 231 с.

Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / за ред. В. Г. Кременя ; уклад. О. О. Любар. – К. : Знання, 2005. – 767 с.

История образования и педагогической мысли за рубежом и в России: Учебное пособие для студ. высш. пед. учебн. заведений / авт. И. Н. Андреева, Т. Г. Буторина, З. И. Васильева и др. ; под ред. З. И. Васильевой. – М. : Изд. Центр «Академия», 2001. – 416 с. – (Пушкинская библиотека).

Додаткова

История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца 20 в.: Уч. пособие для педагогических учебных заведений / под ред. А. И. Пискунова. – М. : СФЕРА, 2004. – 560 с.

Коваленко Є.І. Історія зарубіжної педагогіки: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. зал. / Є.І. Коваленко, Н.І. Белкіна. – К.: Центр навчальної літератури. – 2006. – 664 с.

Коваленко Є.Іє, Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навч. посіб. / Укл. і автори вступних статей Є.І. Коваленко, Н.І. Белкіна. Заг. ред.. Є.Іє Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 660 с.

2.5. Програма навчальної дисципліни «Методика виховної роботи»

Розділ 1. Організація діяльності класного керівника

Напрями діяльності та функції класного керівника у сучасній школі.

Роль і місце класного керівника в системі виховних впливів на особистість дитини. Основні напрями діяльності класного керівника. Функції класного керівника за напрямками “Здоров’я”, “Взаємодія”, “Інтелект”, “Моральність”, “Дозвілля”, “Родина”. Функціональні обов’язки класного керівника. Кваліфікаційна характеристика класного керівника.

Модель системи виховної роботи класного керівника. Складові системи виховної роботи класного керівника. Психолого-педагогічна діагностика. Проектувальна діяльність класного керівника. Конструктивна діяльність. Організація виховної діяльності в учнівському колективі. Особистісно-орієнтований підхід та індивідуальна робота з дітьми.

Вивчення класним керівником особистості учня

Поняття вихованості. Критерії та показники вихованості. Рівні вихованості особистості. Етапи вивчення вихованості школярів. Методи вивчення особистості учня: аналіз умов життя, вивчення шкільної документації, спостереження, бесіда, анкетування, метод незакінчених речень, аналіз продуктів діяльності, тестування, експеримент.

Методика вивчення класного колективу

Методи вивчення учнівського колективу: соціометрія, метод ділової та рольової гри, сфокусоване групове інтерв’ю. Умови ефективності використання даних методів.

Планування виховної роботи

Календарний план виховної роботи на чверть, тематичний план виховної роботи. План виховної роботи на тиждень. Прогностичні вміння. Вимоги до перспективного календарного планування.

Методика педагогічного впливу

Поняття прийому педагогічної взаємодії. Класифікація прийомів. Умови використання прийомів педагогічної взаємодії в системі навчально-виховної роботи. Аналіз педагогічної ситуації. Принципи педагогічного впливу.

Методика попередження та розв’язання конфліктних ситуацій у навчально-виховному процесі

Конфлікти в навчально-виховному процесі: їх особливості та загальні фактори виникнення. Типи конфліктів і причини їх виникнення. Методика попередження конфліктних ситуацій: умови профілактики конфлікту, прийоми його запобігання. Методика розв’язання конфліктів: методи та прийоми.

Розділ 2. Методи та форми виховної роботи класного керівника

Методика виховної роботи з важковиховуваними дітьми

Поняття важковиховуваності. Динаміка розвитку відхилень у поведінці. Типологія девіантної поведінки. Аналіз причин девіантної поведінки неповнолітніх. Сутність профілактики правопорушень неповнолітніх. Використання можливостей педагогічної діагностики в профілактичній роботі. Особливості педагогічного керівництва в роботі з важковиховуваними учнями. Методика організації позашкільної роботи з важковиховуваними.

Взаємодія класного керівника і сім'ї у вихованні школярів

Сім'я як соціально-педагогічне середовище. Виховні можливості сім'ї. Завдання сімейного виховання. Типи неправильного сімейного виховання. Умови ефективного виховання в родині. Завдання педагогічного керівництва сімейним вихованням. Зміст і форми співробітництва класного керівника і сім'ї (масові, групові, індивідуальні, традиційні і нетрадиційні). Методика контактної взаємодії класного керівника з родиною.

Форми і методи позаурочної виховної роботи

Мета позаурочної виховної роботи. Умови ефективності її реалізації. Пріоритетні напрями виховної роботи. Форми організації діяльності учнів у позаурочний час. Умови ефективності реалізації форм виховної роботи. Методика підготовки виховних заходів. Класна година: функції, форми проведення.

Методика підготовки і проведення бесіди

Бесіда як метод виховання. Вплив даного методу роботи класного керівника на формування особистості учня, розвиток колективних відносин. Переваги бесіди як діалогічної форми комунікативної діяльності. Композиція бесіди: варіанти розвитку діалогу. Психолінгвістична програма бесіди: технологія інформування та слухання. Методика підготовки до проведення бесіди.

Методика та організація проведення диспуту

Диспут як одна з форм виховної роботи. Значення даної форми роботи для розвитку особистісних якостей та здібностей учнів, набуття колективом ціннісно-орієнтаційної єдності. Складність організації дискусії як вільного обговорення складних актуальних проблем суспільного життя. Структура проведення диспуту. Психолінгвістична програма диспуту: завдання по відношенню до проблеми, завдання по відношенню до групи учасників, завдання по відношенню до кожного окремого учасника. Методика підготовки та проведення диспуту.

Методика організації класної години

Мета позаурочної виховної роботи. Умови ефективності її реалізації. Пріоритетні напрями виховної роботи. Методика проведення класної години. Підготовка та проведення традиційних форм виховної роботи з учнівським колективом. Інноваційні форми виховної роботи.

Технологія підготовки КТС

КТС – один з універсальних способів організації діяльності школярів, його значення у формуванні особистості учня. Методика організації КТС. Види діяльності класного колективу: пізнавальна, суспільно-корисна, художньо-творча, вільне спілкування. Методичні вимоги до організації виховуючої діяльності.

2.5.1. Методичне забезпечення

1. Холковська І.Л. Організація діяльності класного керівника: Курс лекцій.
2. Холковська І.Л. Методика виховної роботи: Практикум.

3. Холковська І.Л., Кошолоп Т.М., Тимошенко Л.В. Методичні рекомендації для студентів заочної форми навчання до курсу «Методика виховної роботи».
4. Галузьяк В.М., Холковська І.Л. Діагностичний інструментарій класного керівника.

2.5.2. Рекомендована література

Основна

Білецька І. О. Методи і засоби особистісно-орієнтованого виховання : навчально-методичний посібник / І. О. Білецька, О. М. Коберник. – Умань, 2009. – 148 с.

Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання. - К. : Вища школа, 1997.

Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Х., 2002.

Методика воспитательной работы / под ред. В. А. Слостенина. – М., 2002.

Оржеховська В. М. Класний керівник в сучасній школі / В. М. Оржеховська. - К., 1996.

Холковська І. Л. Методика виховної роботи: Практикум / І. Л. Холковська. – Вінниця, 2005.

Холковська І.Л. Організація діяльності класного керівника: Курс лекцій / І. Л. Холковська. – Вінниця, 2005.

Холковська І.Л. Методичні рекомендації для студентів заочної форми навчання до курсу «Методика виховної роботи» / І. Л. Холковська, , Т. М. Кошолоп, Л. В. Тимошенко. – Вінниця, 2012.

Додаткова

Гільбух Ю.З., Киричук О.В. Шкільний клас: як пізнавати і виховувати його душу. – К., 1996.

Запобігання відхиленням у поведінці школярів //Під ред. Б.С. Кобзар. – К., 1992

Иванов И.П. Энциклопедия коллективных творческих дел. – М., 1989.

Каплінський В.В. 100 складних ситуацій на уроках та поза уроками. Шукаємо рішення. Навчально-методичний посібник для майбутніх вчителів. – Вінниця, 2009. – С.99-108.

Карпенчук С.Г., Ситник Г.І. Вивчення рівнів вихованості школярів. – Рівне, 1996.

Кацинська Л.Я. Виховний процес у сучасній школі. – Рівне, 1997.

Класний керівник у сучасній школі. Метод. посібн. – К., 1996.

Коваленко С.Є. Сучасні педагогічні технології та їх застосування у виховній роботі закладу / С.Є.Коваленко // Позакласний час плюс. – 2008. - №7. – С.15-26.

Ковальова Л. Пріоритетні напрями виховної роботи в школі // Шкільний світ. – 2002. – № 17. – С. 1-4.

Концепція національного виховання. – “Освіта” від 26 жовтня 1994 р.

Натанзон Э.Ш. Приемы педагогического взаимодействия. – М., 1971.

Селевко Г. Приёмы гуманно-личностного воспитания / Г.Селевко //

Педагогическая техника: секреты педагогического мастерства. – 2007. - №5. – С.13-16.

Тетерский С.В. Педагогический потенциал детско-молодёжных общественных объединений. //Педагогика. – 2001. – № 6. – С. 40-44.

Щуркова Н.Е. Прикладная педагогика воспитания: учебное пособие / Н.Е. Щуркова. – СПб: Питер, 2009. – 366 с.

3. Критерії оцінювання.

Максимальна оцінка за усну відповідь:

на перше питання – 25 балів,

на друге питання – 25 балів,

на третє питання – 25 балів,

на четверте питання – 25 балів.

Критерії оцінювання на кожне питання:

25-23 балів виставляється студенту, який вільно, з розумінням володіє навчальним матеріалом, дає правильну, повну відповідь, або розгорнуту форму документу, конспекту документу.

22-19 балів виставляється студенту, який дає правильну але неповну відповідь, дає правильну але не у розгорнутому вигляді форму документу, конспекту документу.

18-15 балів отримує студент, який при відтворенні навчального матеріалу дає неповну відповідь, допускає 1 помилку, який дає лише загальну схему документу, або його частини та допускає незначні неточності та змістовні помилки.

14-0 балів отримує студент, якщо при відтворенні навчального матеріалу дає неправильну відповідь, або відповідь студента елементарна чи фрагментарна, якщо не може навести приклад схеми документу.

3.1. Вимоги до критеріїв оцінювання відповідей студентів

Оцінка студенту за комплексний екзамен виставляється за розширеною шкалою, шкалою ECTS та 100-бальною системою.

Оцінка «**відмінно**» (ECTS – **A (90-100 балів)**) ставиться за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно відповідати на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення на практиці; студент точно і повно відповів на запитання білета і правильно розв'язав практичні завдання, а також чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання, вільно володіє науковою термінологією.

Оцінка «**дуже добре**» (ECTS – **B (80-89 балів)**) ставиться за міцні знання навчального матеріалу, включаючи аргументовані відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення на практиці; при відповіді студент допустив деякі неточності або відповів не повно за умови, що принципові моменти питання розкриті правильно, а при розв'язанні практичного завдання допущені лише незначні неточності.

Оцінка «добре» (ECTS – C (75-79 балів)) ставиться за міцні знання навчального матеріалу, включаючи аргументовані відповіді на поставлені питання, які, однак, містять певні неточності, за вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач; студент допускає несуттєві помилки і не може чітко й повно відповісти на додаткові запитання за умови, що допущені помилки усуваються самим студентом, коли на них вказує екзаменатор.

Оцінка «задовільно» (ECTS – D (60-74 балів)) ставиться за наявність у відповіді декількох суттєвих неточностей, нечіткість і неповноту відповіді. При розв'язанні практичного завдання допущені помилки і порушена логіка, що вплинуло на результат та правильність висновків.

Оцінка «достатньо» (ECTS – E (50-59 балів)) ставиться за слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності їх викладу, за слабе застосування теоретичних положень при виконанні практичних завдань.

Оцінка «незадовільно» (за системою ECTS – FX (35-49 балів)) ставиться за суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань.

Оцінка «неприйнятно» (за системою ECTS – F (1-34 бали)) ставиться за незнання значної частини навчального матеріалу, невміння застосувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань.

4. Зразки комплексних кваліфікаційних завдань.

1. Урок як основна форма організації занять, структура уроку фізичної культури. Складіть план-конспект заключної частини уроку фізичної культури.
2. Охарактеризуйте зміст «Школи активного відпочинку (рекреації)» за програмою: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА: 1–4 класи загальноосвітніх навчальних закладів.
3. Процес засвоєння знань: етапи і рівні.
4. Прокоментуйте педагогічну ситуацію (педагогіка).

Третьюкласник Юрко – розвинений, здібний хлопчик. Учиться відмінно, але великий забіяка. По дорозі додому зі школи часто кривдить дівчаток. Я всіляко намагалася впливати на нього, але Юрко не виправлявся. Одного разу наприкінці останнього уроку підіймається дівчинка і заявляє: «Боюся йти додому. Юрко каже, що поб'є дорогою». «Що ти сказала? – перепитала я. – Хіба мислимо, щоб Юрко, відмінник, такий стриманий хлопчик почав битися. Якщо він і лякав тебе, то мабуть, жартуючи. Ганьбити себе бійкою з дівчинкою він не буде. Йди спокійно додому». Юрко почервонів, встав і промовив: «Я лише пожартував. Вибач, Лідо». На які принципи виховання зробив опору вчитель ?

5. Зразки відповідей на комплексні кваліфікаційні завдання.

1. Урок як основна форма організації занять, структура уроку фізичної культури. Складіть план-конспект заключної частини уроку фізичної культури.

На уроках фізичної культури вчитель створює найкращі умови для розв'язання усіх завдань фізичного виховання, спрямовує самостійну роботу учнів.

Характерними рисами уроку, що відрізняють його від інших форм фізичного виховання, є: яскраво виражена дидактична спрямованість, зумовлена вирішенням освітніх завдань; керівна роль вчителя, що передбачає викладання предмета і виховання учнів; чітка регламентація діяльності учнів і дозування навантаження згідно з їхніми індивідуальними можливостями; постійний склад учнів та їхня вікова однорідність; зумовленість занять розкладом.

Ці риси підносять урок фізичної культури до рівня *основної форми занять* і створюють сприятливі умови для досягнення мети навчання в школі — підготовки всіх учнів до самотійного життя, праці, формування у них потреби та вміння регулярно займатися фізичними вправами, зміцнювати здоров'я і підтримувати належний рівень фізичної підготовки протягом усього життя.

Структура уроку

Існують чотири зони працездатності: *зона передстартового стану, зона впрацювання, зона відносної стабілізації і тимчасової втрати працездатності.*

Це зумовило поділ уроку на три частини: підготовчу (припадає на перші дві зони працездатності), основну (відповідає фазі вирішення передбачених основних завдань), заключну (покликану забезпечити перехід учнів до наступних після уроку дій). Поділ уроку на частини не означає, що він втрачає свою цілісність. Навпаки, кожна частина повинна логічно передувати наступній і впливати з попередньої. Переходи від однієї частини до іншої м'які й непомітні. Розв'язуючи окремі (специфічні) завдання, кожна частина служить найбільш ефективному досягненню кінцевого результату уроку.

Отже, *структура уроку* фізичної культури – це дидактично обґрунтоване співвідношення і послідовність розташування в часових рамках уроку елементів його змісту.

Завдання *підготовчої частини* уроку:

- організувати учнів і психологічно спрямувати їх на свідоме розв'язання передбачених на даний урок завдань, емоційно підготувати їх до продуктивної праці;
- підвести школярів до оволодіння вправами певного характеру і складності (ігровими, легкоатлетичними);
- функціонально підготувати організм учнів до виконання інтенсивніших і складніших вправ;
- сприяти формуванню правильної постави, виховувати спритність, швидкість і вміння управляти руховою діяльністю.

Отже, у підготовчій частині і розв'язуються завдання, пов'язані із забезпеченням найкращих умов реалізації загальних завдань уроку через організаційні, психологічні, координаційні та функціональні впливи на учнів. Водночас вона має порівняно самотійне освітнє і оздоровче значення.

Традиційно урок розпочинається спільним шикуванням класу і рапортом чергового учня про готовність до початку уроку. Обов'язковим елементом організованого початку уроку є привітання. Потім вчитель повідомляє завдання уроку.

Найбільш специфічним елементом підготовчої частини, є виконання різноманітних фізичних вправ в практиці називають - *розминка*.

Загальна розминка — порівняно неспецифічний (щодо основного змісту уроку) розділ розминки, спрямований на те, щоб поступово активізувати функції м'язової, серцево-судинної та інших систем організму, викликати оперативні функціональні зрушення, котрі сприяють ефективній реалізації рухових можливостей. При цьому особлива увага надається підготовці до наступної роботи суглобів, зв'язок, сухожилів і м'язів.

Спеціальна розминка. Суть її полягає у забезпеченні оптимального впрацьовування систем організму, адекватному особливостям наступної діяльності.

Найбільш розгорнута і деталізована розминка необхідна тоді, коли в основній частині уроку передбачаються координаційно складні, високоінтенсивні рухові дії, що висувають специфічні вимоги до організму.

Починаючи з V-VI класу доцільно передбачити вільні хвилинки для *індивідуальної розминки*, під час якої учні виконують рекомендовані вчителем і підібрані самостійно вправи, що сприяють кращій підготовці до розв'язання наступних завдань.

Засобами підготовчої частини уроку (не тільки розминки) є шиккування і перешикування: різноманітні способи ходьби (звичайним, м'яким, гострим кроком, перекатом з п'ятки на носок тощо); бігу, стрибків і підскоків; подолання перешкод; вправи на увагу; загальнорозвиваючі вправи без предметів, з предметами і на приладах (стінка, лава), в русі та на місці, в парах; танцювальні вправи, Головний засіб спеціальної розминки — підготовчі та підвідні вправи. Підготовча частина, що проводиться ігровим методом, теж повинна бути чітко спрямована на підготовку організму учнів до наступної роботи, піднесення емоційного стану.

Для виконання вправ використовуються *різноманітні форми розташування учнів* у розімкнутому і зімкнутому строю, колі (двох, трьох), квадраті, трикутнику, дугами і т. д. Якщо прилади розставлені до початку уроку, учні займають місця довільно, але так, щоб було зручно виконувати вправи, бачити вчителя і не заважати товаришам.

Прийоми управління учнями при виконанні вправ. Вони повинні бути різноманітними. Вчителі використовують підрахунок, музику, оплески, барабан, самостійний підрахунок учнями (вголос і мовчки), завдання на результат, елементи змагань і т. ін. Для досягнення високого ефекту управління слід користуватися всіма способами, оскільки в різних ситуаціях вони будуть більш або менш доцільними.

Час, виділений на цю частину уроку, повинен бути не меншим об'єктивно необхідного для досягнення відповідної ефективності в конкретній ситуації. Тому тривалість розминки як основного елемента підготовчої частини позначиться на її тривалості загалом. Розминка залежить від зовнішніх умов, фізичного та емоційного стану учнів, а також часу, необхідного для розгортання відповідних функцій організму. Тому треба знати: для посилення дихання і кровообігу необхідно не менше 3-5 хв. і стільки ж — для налагодження терморегуляції. Наприклад, перед заняттям на витривалість

розминка триватиме не менше цього часу, а на підготовчу частину відводять приблизно від 7-10 до 12 хв.

Основна частина уроку передбачає:

- формування у учнів знань, умінь і навичок виконувати фізичні вправи за планом даного уроку;
- навчання учнів самостійно займатися фізичними вправами;
- формування правильної постави учнів у процесі виконання складних вправ;
- виховання фізичних якостей, що забезпечать успішне навчання і життєдіяльність людини;
- сприяння моральному і естетичному вихованню, зміцненню волі учнів;
- піднесення рівня спортивних досягнень дітей.

Названі завдання визначають зміст і особливості проведення основної частини уроку.

Поряд з формуванням умінь і навичок особливої значимості набувають теоретичні відомості. Вчителю слід знаходити можливості в ході кожного уроку поповнювати знання учнів щодо специфіки навчального матеріалу. Великої ефективності можна досягти, якщо при повідомленні теоретичних даних використовувати міжпредметні зв'язки.

Кожен урок повинен сприяти вихованню фізичних якостей учнів. Засвоюючи ту чи іншу вправу, учень водночас вдосконалює власні фізичні якості. З цією метою в школах широко використовується колове тренування.

У підготовчій частині уроку — найсприятливіші умови для виховання спритності і моторності. Великий обсяг вправ, постійне залучення нових рухових дій, виконання несподіваних завдань, прискорення збагачують руховий досвід і сприяють розвитку моторності. В основній частині запропоновані фізичні навантаження позитивно вплинуть на виховання сили і витривалості, а в заключній частині вправи на розслаблення і розтягування дадуть змогу вдосконалювати гнучкість дітей. Залежно від характеру навчального матеріалу в кожній конкретній серії уроків учитель акцентує увагу на провідних для даної серії якостях. Наприклад, витривалість краще формувати на уроках, де використовують біг на довгі дистанції, найкращі умови для виховання сили створюються при застосуванні гімнастичних вправ, спритності — в спортивних і рухливих іграх.

Обов'язковою умовою ефективності основної частини уроку є *оптимальний емоційний стан учнів*. Позитивні емоції сприяють не тільки навчанню. Потрібний емоційний стан досягається шляхом застосування ігрових і змагальних ситуацій, технічних засобів навчання, наочності. Велику роль відіграє музичний супровід, сприяючи водночас і доброму настрою дітей, і засвоєнню фізичних вправ, їхнього ритму, темпу, амплітуди, виразності.

Розставляння і прибирання приладів повинні здійснюватися в ході уроку. Прибирати доцільно тільки ті прилади, котрі заважають дальшому ходу занять. Розставляти прилади, готувати обладнання та інвентар рекомендується до початку уроку (силами тимчасово звільнених від занять і чергових учнів). Проводячи уроки на свіжому повітрі, *в природних умовах* слід пам'ятати: в холодну погоду треба уникати тривалих пояснень, обмежуватись короткими зауваженнями, репліками, командами, але насичувати урок інтенсивними впра-

вами. У гарячу погоду остерігатися перегріву, заняття бажано проводити у затінку, чергувати вправи підвищеної інтенсивності з низько інтенсивними.

Обов'язкова умова результативності основної частини уроку — *уважне спостереження вчителя за правильністю* виконання учнями завдань, вправ та їх оцінка. Не боятись часткового зниження моторної щільності уроку, педагоги повинні негайно виправляти помічені помилки, вносити відповідні корективи.

Тривалість не менше 25 хв.

Заклучна частина уроку. Чим значніші функціональні зрушення в основній частині уроку, тим більшою мірою його заклучна частина повинна мати відновлювальну спрямованість.

Тривалість заклучної частини уроку (3-5 хв) у молодших класах і 2-3 у старших класах.

Головним завданням є *підведення підсумків уроку*. При підбитті підсумків учитель націлює школярів на наступний урок, дає завдання додому, перевіряє виконання попередніх, виставляє оцінки.

Засоби: різні варіанти ходьби, вправи на поставу і розслаблення, спеціальні вправи на увагу, танцювальні вправи та ігри спокійного характеру, пересування під музику і т. п. До заклучної частини також відносять гігієнічні процедури – умивання, душ, масаж, аутогенне тренування.

Суттєвою особливістю сучасного уроку є органічне об'єднання його частин в єдиний процес засвоєння навчального матеріалу, який передбачає технічну, теоретичну, фізичну і спеціальну рухову підготовку, а також вироблення навичок самостійних занять.

ПЛАН - КОНСПЕКТ

уроку № ___ з фізичної культури (розділ гімнастика)
для 1 класу ЗОШ № 13 м. Вінниці
на _____

ЗАВДАННЯ УРОКУ:

1. Розучити комплекс імітаційних загальнорозвиваючих вправ.
2. Закріпити:
 - а) шикування в одну шеренгу, колону по одному, пересування в строю за командою вчителя;
 - б) прикладну вправу – лазіння по горизонтальній гімнастичній лаві та лазіння в упорі на колінах.
3. Сприяти:
 - а) формуванню правильної постави засобами імітаційних загальнорозвиваючих вправ;
 - б) розвитку спритності та уваги засобом гри “Зайці в городі”.

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ: спортивний зал школи.

НЕОБХІДНИЙ ІНВЕНТАР: 10 обручів, 10 набивних м'ячів, 2 скакалки або канат, 4 гімнастичних лави, довга скакалка, набір роздаткового матеріалу.

Частини уроку та їх зміст	Дозування	Організаційно-методичні вказівки
ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА	3-5 хв.	Фронтальний метод
Шикування в шеренгу.	30 сек.	Ігровий метод. Застосувати гру “Швидко стань в стрій”.
Ходьба.	1 коло	Звернути увагу на поставу.
Шикування. Підведення підсумків уроку. Організований вихід із залу до класу.	1 хв.	Оцінити учнів, які краще, спритніше, уважніше виконали завдання.

2. Охарактеризуйте зміст «Школи активного відпочинку (рекреації)» за програмою: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА: 1–4 класи загальноосвітніх навчальних закладів.

Державними вимогами до рівня загальноосвітньої підготовки учнів зі Школи активного відпочинку (рекреації) є: участь учнів у рухливих іграх та застосування їх під час активного відпочинку:

- для школи культури рухів: «Совонька», «Колобки та їжачки», «Збирання листя», «Слухай сигнал», «Театр звірів», «Життя лісу», «Літає — не літає», «Клас, струнко!», «На свої місця», «Вершники-спортсмени», «Швидко стати в шеренгу», «Переліт птахів», «Секретне завдання», «Тихо-гучно»;

- для школи пересувань:

«Ой, у полі жито», «По гриби», «До своїх прапорців», «Ми весела дітвора», «Виклик номерів», «Вовк у канаві», «Будиночки», «Іподром», «Горобці й ворони», «Ловіння мавп»;

- для плавання:

«Бігом по воді», «Рибалки і рибки», «Квач на воді»;

- для занять на лижах:

«Прокладання залізниці», «Потяг»;

- для школи м'яча:

«Липкі кущики», «Хтовлучніше?» «Гравець у колі», «Влучно в ціль», «Світлофор», «Хвостики», «Жонглер», «Передав — сідай!», «Займи вільне коло», «Приборкувач м'яча»;

- для школи стрибків:

«Хто більше?», «Стрибунці-горобчики», «Стрибки по «купинах», «Через зони». При цьому учні повинні дотримуватись правил рухливих ігор та безпеки під час їх проведення.

3. Процес засвоєння знань: етапи і рівні.

Засвоєння – пізнавальна активність особистості, внаслідок якої формуються знання, уміння та навички. Засвоєння знань характеризує внутрішній, психологічний аспект процесу учіння. В результаті засвоєння суспільно вироблені знання, уміння, способи інтелектуальної та практичної діяльності трансформуються у внутрішній досвід особистості, включаються в її структуру.

Засвоєння учнями знань відбувається поетапно:

1. *Сприймання* – первинне ознайомлення з новим матеріалом. Сприймання нових об'єктів та інформації опосередковується внутрішнім досвідом особистості: відбувається впізнавання предметів та явищ, їх віднесення до певних груп, понять, категорій.

2. *Осмислення* навчального матеріалу відбувається паралельно зі сприйманням: це розуміння інформації, встановлення зв'язків між явищами шляхом їх порівняння та аналізу, розкриття причинно-наслідкових залежностей.

3. *Узагальнення*, тобто виділення і об'єднання суттєвих рис, ознак предметів і явищ, здійснюється за допомогою операцій аналізу, абстрагування, порівняння і синтезу. Внаслідок узагальнення формулюються поняття, загальні закономірності, висновки, створюються класифікації, схеми. Узагальнені поняття та способи дій переносяться в нові ситуації.

4. *Закріплення* вимагає осмисленого, неодноразового відтворення матеріалу по частинах або в цілому. Під час організації навчального процесу слід обов'язково передбачити самостійне відтворення учнями засвоєного навчального матеріалу. Закріплення здійснюється також в процесі виконання учнями різноманітних навчальних завдань, для чого варто розглянути матеріал в різних аспектах, з різних точок зору, на нових вправах, прикладах.

5. *Застосування* знань залежить від специфіки навчального матеріалу і здійснюється в різноманітних видах діяльності: вправи, лабораторні роботи, розв'язування задач, навчальне дослідження.

Між описаними етапами існує нерозривний взаємозв'язок і взаємопроникнення. Міцність засвоєння знань залежить не тільки від наступної спеціальної роботи для їх закріплення, але й від первинного сприймання матеріалу, а осмислене його сприймання – не тільки від первинного ознайомлення, але й від наступної роботи.

Засвоєння нового навчального матеріалу може розпочинатися не зі сприймання готової інформації, а із з'ясування проблемної ситуації, яка веде учнів до відкриття певних взаємозв'язків, закономірностей, принципів.

Залежно від активності учнів у навчанні знання можуть засвоюватися на різних рівнях. Загалом можна виокремити п'ять рівнів засвоєння знань – від найнижчого до найвищого:

1) *рівень впізнавання* – відтворення нової інформації при повторному її сприйманні. Це найелементарніший рівень, за якого учень не здатний відтворити засвоєний матеріал з пам'яті без звернення до записів чи підручника, однак може впізнати правильну відповідь під час повторного її сприймання (наприклад, під час виконання тесту). Для досягнення цього рівня, як правило, достатньо хоча б раз сприйняти нову інформацію: прочитати параграф, вислухати пояснення вчителя;

2) *репродуктивний рівень* виявляється у точному чи близькому до точного відтворенні засвоєної інформації. Слід підкреслити, що здатність відтворити вивчений напам'ять матеріал не обов'язково свідчить про розуміння його суті. Учень може, наприклад, визубрити визначення поняття, однак не розуміти його істотних ознак і взаємозв'язків з іншими поняттями;

3) *рівень розуміння* виявляється у здатності пояснити сутність понять, законів, правил, принципів діяльності. Наприклад, учень може не лише сформулювати визначення теореми, але й довести її, проілюструвати певну закономірність власними прикладами. При цьому, однак, можлива ситуація, коли учні, розуміючи сутність певного теоретичного положення, відчувають труднощі в його застосуванні на практиці під час розв'язування задач і виконання вправ;

4) *реконструктивний рівень* – застосування знань, умінь, навичок за зразком чи в подібній ситуації (виконання завдань на засвоєні правила, розв'язування задач і прикладів за зразком, показаним учителем);

5) *творчий рівень* виявляється у здатності учня застосовувати засвоєні знання та уміння в новій, незнайомій для нього ситуації.

4. Прокоментуйте педагогічну ситуацію (педагогіка).

Третьокласник Юрко – розвинений, здібний хлопчик. Учиться відмінно, але великий забіяка. По дорозі додому зі школи часто кривдить дівчаток. Я всіляко намагалася впливати на нього, але Юрко не виправлявся. Одного разу наприкінці останнього уроку підіймається дівчинка і заявляє: «Боюся йти додому. Юрко каже, що поб'є дорогою». «Що ти сказала? – перепитала я. – Хіба мислимо, щоб Юрко, відмінник, такий стриманий хлопчик почав битися. Якщо він і лякав тебе, то мабуть, жартуючи. Ганьбити себе бійкою з дівчинкою він не буде. Йди спокійно додому». Юрко почервонів, встав і промовив: «Я лише пожартував. Вибач, Лідо». На які принципи виховання зробив опору вчитель ?

Коментар:

Мета вчителя: здійснити виховний вплив і сприяти припиненню негативної поведінки. З цією метою йому потрібно зробити опору на певні принципи виховання, оскільки це ті положення, від дотримання яких залежить ефективність виховних впливів.

У цій ситуації вчитель сприяв припиненню негативної поведінки, звернувшись до таких принципів:

1) опора на позитивне (зуміла забезпечити гальмування негативної поведінки, звернувшись до достоїнств учня);

2) принцип прихованості виховних впливів (наштовхнула на власні висновки не прямим шляхом, а приховано, «ніби не виховуючи»). Прямий вплив міг би викликати опір і небажання припиняти негативну поведінку;

3) врахування індивідуальних та вікових особливостей учня;

4) поєднання поваги з вимогливістю.